

REGARDS SUR L'HISTOIRE DE DEMAIN - Les Nouveaux Centres de
Gravité du Monde (YARININ TARİHİNE BAKIŞLAR - Dünyanın Yeni
Ağırlık Merkezleri) Yazan : Tibor MENDE, İngilizceden Çev. Mario Levi,

Ed. du Seuil, Paris, 1954, 172 sayfa.

Her insan, içinde yaşadığı dünya hakkında bir fikir sahibi olmak ve bu dünyanın az çok gelişmelerini takip etmek ister. Fakat bu iş XX. yüzyıl insanı için bilhassa güçtür. Çünkü, XX. yüzyılda dünyamız başdönürücü bir hızla değişmektedir.

İşte, İkinci Dünya Savaşı sonundan beri, Avusturalya hariç, bütün kıtaları gezip büyük bir anket yapmış ve bunun sonunda altı tane eser yayınlamış olan Tibor Mende, bu son eserinde bir sentez yaparak hareket halindeki dünyamızın bir tablosunu çizmeye ve elli yıldan beri dünyanın ağırlık merkezlerinin nasıl değiştiklerini izaha çalışmaktadır.

Eser, bir giriş ve altı başlıktan ibarettir. *Büyük Babalarımızın Dünyası* (carte) adını taşıyan birinci bölümde (ss. 13-31) yazar, XX. Yüzyılın başında dünyanın tablosunu çizmektedir. Tekniğin gelişmesi, sanayi inkılâbı, sömürgecilik, deniz aşırı ticaret.. XX. Yüzyılın sonlarında Avrupa'ya imtiyazlı bir mevki sağlamıştır. Avrupa devletlerinin sömürge imparatorlukları, muazzam sahalar kaplamaktadır. İngiliz sömürge İmparatorluğu, Birleşik Kraliyet topraklarının 140 misline ulaşmıştır. Küçük Belçika'nın bile kurduğu Sömürge imparatorluğu Avrupa'daki topraklarının 80 misli, Holanda'nın 60 misli, Fransa'nın 20 mislidir. Avrupa, dünya ticaretini elinde tutmakta, dünyanın zenginlikleri Avrupa'ya akmaktadır. Batı Avrupa, geri kalan dünyanın zararına, görülmedik bir refaha erişmiştir. Kısacası, XX. Yüzyılın başında Avrupa, dünyanın hakimidir, efendisidir. Dünyanın yayılma gücü, Avrupa'da, daha doğrusu, Oder nehri ile Atlantik okyanusu arasındaki dar sahada bulunmaktadır.

XX. Yüzyıla girilirken, ufukta Avrupa'nın bu şaşaaasını gölgeleyen bulutlar görülmeye başlamıştır. Fakat, Avrupalılar bu tehlikeleri farke dememişlerdir. 1899 yılının sonunda, Boer harbi hariç, bütün dünyada

bir sükûn hüküm sürmektedir. Sömürgelerde de hiçbir kımıldanma yoktur. Yüz milyonlarca insan, tevekkülle kaderine boyun eğmiştir. Avrupalılar, hallerinden memnun ve geleceklerinden okadar emindirler ki, bu durumun ilelebet devam edeceğini sanmaktadırlar. Büyük babalarımızın dünyasının ağırlık merkezi Avrupa'dadır ve onların düşüncelerine göre, daima orada kalacaktır.

Fakat dünyanın bu sükûneti, büyük fırtınalardan önce Okyanusların sükûnetine benzemektedir. Gerçekten bunun arkasından *Amansız bir yarım yüzyıl* (ss. 32 - 52) gelmiştir. Geçen yüzyılın dayandığı temel direkler yıkılmış, Avrupa eski şaşaasını kaybetmiş ve dünyanın ağırlık merkezi olmaktan çıkmıştır. Yazar, bu ikinci bödümde dört arabaşlık altında bu yıkılışın iktisadî, içtimaî, demografik ve diğer faktörlerini uzun uzun izah ettikten sonra üçüncü bölüme geçiyor.

Bizim Dünyamız (Notre Carte) adını taşıyan bu bölüm (ss. 53 - 136), kitabın hacmine göre en geniş yeri tutmaktadır. Eserin ağırlık merkezini de bu bölüm teşkil ediyor. Burada üzerinde durulan husus, bilhassa bugünkü dünyadaki maddî zenginlikler arasındaki farktır. Bu bölüm, altı kesimde incelenmektedir.

Şan ve şöhretin varisi Birleşik Amerika (ss. 54 - 71), iktisadî ve sanayi tekniği ilk defa geniş bir alana uygulamıştır ve alınan sonuçlar bütün tahminlerin üstünde olmuştur. Bugün, dünya nüfusunun ancak % 6 sını teşkil eden A. B. D. tek başına dünya istihsalinin % 40 na sahiptir. Bu görülmedik zenginlik karşısında, Birleşik Amerika XX. Yüzyılın ortasında bir nevi müsrif olma yolundadır. Bugün, Amerika için en büyük mesele, istihsal fazlalarına bir hal çaresi bulmaktır. Amerika'nın efsanevî zenginliği, dünya için hem bir tehdit hem de bir ümit ışığıdır.

Müsrif ihtiyar Avrupa'ya gelince (ss. 71 - 83), o bilhassa İkinci Dünya Savaşı sonundan beri bir türlü ayağını yorganına göre uzatmasını becerememektedir. İkinci Dünya Savaşı sonundan bu yana, Avrupa'ya yapılan yardımları, nüfus başına 250 dolara ulaşmıştır. Fakat bunlar, müzmin bir hasta durumunda bulunan Avrupa'nın derdine kesin bir hal çaresi olamamaktadır. Avrupa'nın birleşme gayretleri de pek ümit verici olmamıştır. Yazar, Avrupanın kurtuluşunu, onun kantite bakımından değil de kalite bakımından ihracata önem vermesinde görmektedir.

Gayri memnunların elebaşısı Sovyetler Birliği (ss. 83 - 95), ise, 35 sene kadar kısa bir zamanda dünyanın ikinci sanayi memleketi olmuştur. Bu gelişmeler, «az gelişmiş memleketler» in dikkatini çekmekten hali kalmamakta ve Sovyet Rusya yavaş yavaş bunların lideri olmak istemektedir. Diğer taraftan Rusya, «Karşılıklı İktisadî Yardım Konseyi» adındaki

bir teşekkül vasıtasıyla insanlığın üçte birinin dünya ticaretine katılmasına mani olmaktadır. Batı hegemonyasına bu meydan okumalar başarı kazanırsa, insanlık tarihi yepyeni bir çağa girecektir.

Üçüncü bölümün dördüncü kesimi, *Asya veya mirastan mahrum olanlar* (ss. 95 - 109), adını taşır. Asya'nın bugünkü başlıca özellikleri şunlardır: Eski sömürge idarelerine karşı bir tepki, vatanseverliğin tekrar canlanması, bir toprak reformu emeli, iktisadî gerilikten kurtulmak arzusu ve şiddetli bir hürriyet isteği. Bu şiddetli istek, 1 milyar 300 milyon insanın isteğidir. İnsanlığın yarısı demek olan bu muazzam insan kütlesi, dünya gelirinin ancak beşte birinden faydalanabilmektedir. İşte XX. Yüzyıl dünyasını tehdit eden en büyük tehlike budur. Tarihin hiçbir çağında görülmemiş muazzam bir mücadele yaklaşıyor gibidir.

Güney yarım küresi veya seyirciler (ss. 109 - 118) ise, Kuzey'de olup bitenlere katılmadıkları gibi bugün de dünya muvazenesinde önemli bir rol oynamazlar. Fakat, bilhassa Afrika ve Güney Amerika'nın gelecekte de «seyirci» kalacakları söylenemez. Yarı, Güney Yarım Küresi'nin, Asya'nın bugünkü oynadığı role benzer bir rol oynayacağına dair daha şimdiden emareler mevcuttur.

Aynı bölümde yazar, tecrübe, millî karakter ve ideoloji kuvveti gibi dünyanın değişmesinde rol oynayan ikinci derecedeki unsurları da inceledikten sonra, «bizim dünyamız» ın ağırlık merkezinin Pasifik okyanusuna doğru kaymakta ve Büyük Okyanusun, eskiden Akdenizin oynadığı role benzer bir rol oynamak üzere olduğu sonucuna varmaktadır.

Kuvvet ve ütopya başlığını taşıyan dördüncü bölümde (ss. 137 - 146) yazar, Avrupa'nın muhtemel bir dünya mücadelesinde boş bir ütopyanın korkunç yükünü taşımak durumunda olduğunu anlattıktan sonra, bunun yeni şartlara uydurulması fikrini ileri sürüyor.

Yeni şartlara uydurulmuş ütopya, başlığını taşıyan beşinci bölümde (ss. 147 - 161) de bu hususta bir proje ileri sürmektedir: Batı camiasının korunması, ancak çok gayri müsavî şekilde paylaşılmış olan dünya nimetlerini yeni bir tevzie tabi tutulmasına, yani «az gelişmiş memleketler» e çok bol miktarda yardım yapılmasına bağlıdır. İlk «pratik ütopya» budur.

Kitabın son bölümü, *Torunlarımızın Dünyası* başlığını taşımaktadır. (ss. 162 - 171). Bu dünyanın çehresi nasıl olacaktır ve ağırlık merkezi nerede bulunacaktır? Yazar, bu soruların şimdiden cevaplandırmanın güçlüğüne belirttikten sonra gene de uzak bir ihtimal ve ümidin mevcut olduğunu söylüyor ki o da, insanlığın bütün dünyanın birliğine ve eşitliği-

ne doğru gitme temayülüdür. Bu dünyanın çeşitli ağırlık merkezleri olacaktır. Fakat herbiri bir yaratıcı kuvvet merkezi vazifesini görecektir.

Eser, oldukça ilgi çekici ve kıymetlidir. Sonunda endeksin bulunmayışı ve izahlarda bazan -zaruret icabı olacak- aşırı genellemelere gidilmiş olması, onun değerini düşürmemektedir. Realitelerden uzak bir tarih felsefesi veya sırf tarihlerle doldurulmuş kuru bir siyasî tarih kitabı olmayışı, nihayet yazarın kuvvetli ifadesi ve orijinal terimler bulmaktaki mahareti, okuyucunun ilgisinin azalmadan sonuna kadar devam etmesini sağlamaktadır. «Tibor Mende'in çizdiği tabloların, Toynbee'nin yazdıklarıyla aynı seviyede olduğu» 'nu «Yarının Tarihine Bakışlar adlı kitabın, bugünkü dünyada yaşayan insanların bir nevi İncil'i olacağı» nı söylemiş olanlar, belki de çok mübalâğa etmiş sayılmazlar. Bunu daha iyi anlayabilmek için, eserin kendisini okumak gerekir.

BİLÂI N. ŞİMŞİR